

Zbigniew Czarnuch

Edward Rymar-badacz dziejów Nowej Marchii

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 5, 415-420

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NADWARCIAŃSKI ROCZNIK
HISTORYCZNO-ARCHIWALNY
NR 5 - ROK 1998

Zbigniew Czarnuch

Witnica

Edward Rymar - badacz dziejów Nowej Marchii

Pochodzi ze wsi Haczów nad Wisłokiem, w dawnej ziemi sanockiej (obecnie woj. krośnieńskie), z rodziny znanej tam od XV wieku. Urodził się 28 grudnia 1936 r. Po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącego w Krośnie (1954) studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1954-58). Po ukończeniu studiów, poszukując pracy, osiadł w Pyrzycach, gdzie pozostał wierny wybranemu zawodowi, bibliotekarstwu: kierownik, potem dyrektor Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej, od 1975 r. - Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej, od 1990 r. Miejskiej Biblioteki Publicznej. Żonaty (1962), syn również historyk, po studiach kierownik Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp. Działacz społeczny i polityczny w wymiarze lokalnym. Obecnie przewodniczący koła Unii Wolności Ziemi Pyrzyckiej. Radny Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie (1976-80, 1984-88), miejskiej w Pyrzycach przez kilka kadencji (ostatnio w l. 1990-94). Odznaczany (m.in. Krzyż Kawalerski OOP).

Historii pozostał wierny. Najpierw prowadził badania nad najbliższym regionem -pyrzyckim. Pierwsze prace drukował w wydawanych w latach 1967-73 rocznikach pt. „Zeszyty Pyrzyckie” (sekretarz redakcji), obecnie od 1991 r. kontynuuje popularyzację historii regionu na la-

mach „Gazety Ziemi Pyrzyckiej” (miesięcznik, z-ca redaktora naczelnego).

Po 1970 r. przekroczył granicę dawnej Nowej Marchii podejmując zrazu badania nad osadnictwem ziemi myśliborskiej, wkrótce całej Nowej Marchii. Przygotował rozprawę doktorską o osadnictwie na Pojezierzu Myśliborskim w średniowieczu. Jednak w 1973 r. przeorientował się na genealogię dynastyczną, którą interesował się już w czasach studenckich. Plonem dwunastoletnich badań nad rodziną panującą na Pomorzu było wiele rozpraw i przyczynków, doktorat w 1977 r. („O rzekomym księstwie sławieńsko-słupskim w XII-XIII wieku”) pod kierunkiem prof. dra hab. Gerarda Labudy (UAM Poznań), zebranie wyników badań w dwutomowym „Rodowodzie książąt pomorskich”, złożonym do druku w 1986 r., wydanym dopiero w 1995-96 przez Książnicę Pomorską w Szczecinie. Habilitacja - rok 1996 (Uniwersytet Gdański).

W międzyczasie powracał jednak do problematyki nowomarchijskiej, przy czym inspirującą w tym rolę pełniło środowisko gorzowian, zapraszając na organizowane sesje naukowe, do udziału w dyskusjach historycznych i w inicjatywach wydawniczych.

W roku akademickim 1997/8 podjął dodatkowo pracę w Instytucie Historii Uniwersytetu Szczecińskiego.

Docelowy plan badawczy w odniesieniu do Nowej Marchii (realizacja ciągle przesuwana w czasie), to dwa obszernie opracowania: *Rycerstwo i elita miejska Nowej Marchii w średniowieczu* oraz *Słownik geograficzno - historyczny Nowej Marchii w średniowieczu (do XVI wieku)*. Na przeszkodzie w realizacji staje uczestniczenie w życiu naukowym, także zaspokajanie potrzeb lokalnych na historię regionów (np. redagowanie książki o dziejach Widuchowej 1996-97, Bania 1997-98, Marianowa 1997-98).

Bibliografia prac dot. Nowej Marchii

Skróty bibliograficzne:

PZP - Przegląd Zachodniopomorski, Szczecin

SMWP - Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza, Poznań

NRHA - Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny, Gorzów Wlkp.

- *Opactwo cysterskie w Bierzwniku*, PZP 1971, nr 3, s. 37-62.
- *Burzliwe dzieje Ziemi Pelczyckiej (do końca XV wieku)*, Zeszyty Pyrzyckie nr 5, 1972/3, s. 139-175.

- *Dzieje Ziemi Choszczeńskiej w XIII-XVII wieku*, [w:] *Ziemia Choszczeńska. Przeszłość i teraźniejszość*. Praca zbiorowa pod red. S. Laska, Szczecin 1976, s. 39-95.
- *Identyfikacja wsi „Zambirsk” z dokumentu Henryka Brodatego (1236). Przyczynek do początków klasztoru cystersów w Zemsku (Bledzowie)*, SMWP, 13, z. 22 (26), 1979, s. 133-138.
- *Zatarg joannitów z miastem Chojna i rycerstwem Nowej Marchii*, Mówią Wieki 1981, nr 2, s. 9-13, il.
- *Nieco uwag o dziejach Nowej Marchii w okresie askańskim*, SMWP, t. 13 (29), z. 1, 1983, s. 161-180.
- *Przynależność polityczna wielkopolskich ziem zanoteckich między dolną Drawą i dolną Gwdą oraz Wielenia, Czarnkowa i Ujścia w latach 1296-1368*, Roczniki Historyczne 50, 1984, s. 39-83; 53, 1987, s. 139-140.
- *Ród Drogostawiców - Bojtynów w Nowej Marchii i Wielkopolsce w powiązaniu z zabiegami Władysława Łokietka o odzyskanie ziem zanoteckich*, SMWP t. 16 (31) zesz. 1, 1985, s. 25-44.
- *Próba identyfikacji Jakuba Kaszuby, zabójcy króla Przemysła II w powiązaniu z ekspansją brandenburską na północne obszary Wielkopolski*, [w:] *Niemcy - Polska w średniowieczu*, Poznań 1986, s. 203-222.
- *Ocena ustalenia nazw miejscowych na obszarze dawnej Nowej Marchii przez Komisję Ustalania Nazw Miejscowych w latach 1946-1949*, Onomastica 30, 1986, s. 51-68.
- *Cystersi na terytorium Nowej Marchii przed i w trakcie jej tworzenia oraz ich stosunki z margrabiami brandenburskimi*, [w:] *Historia i kultura cystersów w dawnej Polsce i ich europejskie związki*, Poznań 1987, s. 193-210.
- *Powstanie i stan posiadania pomorskich komend templariuszy w Chwarszczanach i Myśliborzu w XII w.*, PZP 1987, t. 2 (31), s. 192-204.
- *Nazwy wodne dorzecza dolnej Odry (dokumentacja, identyfikacja, lokalizacja)*, PZP, cz. 1: *Zlewnia Myśli*, 1987, z. 4, s. 243-282; cz. 2: *Zlewnia rzeki Rurzyca*, t. 3 (32) 1988, z. 1-2, s. 481-503; cz. 3: *Nazwy wodne między ujściem Myśli i Rurzyca*, tamże, s. 502-524; cz. 4: *Prawobrzeżna Warta między Santokiem i Kostrzynem*, tamże t. 4 (33) 1989, z. 1-2, s. 229-270; cz. 5: *Górna i środkowa lewobrzeżna Ina*, tamże t. 5, 1990 z. 4, s. 113-136, 1991 z. 4, s. 133-162, t. 6, 1991, z. 2, s. 169-212,

cz. 6: *Zlewnia Drawy*, 1991 z. 4, s. 151-170, 1992 nr 1, s. 133-152, nr s. 179-199, nr 3, s. 187-214, nr 4, s. 159-179, 1993 nr 1 s. 177-204, nr 2, s. 173-203, nr 4, s. 125-130.

● *Początki miasta Chojny (1235-1244) w ramach miejskiej reformy w księstwie Barnima I zachodniopomorskiego*, *Mat. Zachodniopomorskie* 33, 1987 (wyd. 1991), s. 185-210.

● *Jeszcze w sprawie pogranicza wielkopolsko-pomorskiego między Gwdą i Myśłą w XII - XIII wieku*, *PZP* t. 3 (33) 1988, z. 1/2, s. 183-204.

● *Władcy Brandenburgii na dzisiejszych ziemiach polskich, zwłaszcza w Nowej Marchii i na Pomorzu w latach 1200-1319 (itinerarium)*, *Rocznik Słupski* 1988/89, Słupsk 1991, s. 27-52.

● *Udział i rola Nowej Marchii w wielkiej wojnie polsko-krzyżackiej (1409-1411)*, *Mówią Wieki* 1990 nr 3, s. 17-21.

● *Konflikt społeczeństwa Nowej Marchii z zakonem krzyżackim w 1443 r.*, *PZP* 1990, nr 3, s. 91-114.

● (wspólnie z Barbarą Czopek-Kopciuch), *Nazwy młynów i osad młynskich na terenie dawnej Nowej Marchii*, *Onomastica Slavogermanica*, XVIII, Wrocław 1993, s. 61-115.

● *Polsko-czeska wyprawa zbrojna do Nowej Marchii w 1433 r.*, *PZP* 28 (37), 1993, nr 1, s. 31-56.

● *Dlaczego Gorzów był Kobylą Górą?* *Ziemia Gorzowska* 1993, nr 18 s. 17.

● *Opactwo cystersów bierzwnickich*, *Zeszyty Bierzwnickie* 1992-93, s. 7-26.

● *Opactwo cysterskie w Mironicach*, *NRHA* nr 2 1995, s. 141-157; nr 3 1996, s. 57-69.

● *Fragmenty najdawniejszych dziejów Santoka*, [w:] *Santok - początki grodu*, Gorzów Wlkp. 1995, s. 65-83.

● *Od kiedy i dlaczego Gorzów?* *NRHA* nr 2 1995, s. 160-164.

● *Początki żeńskich klasztorów w Cedyni, Pelczycach i Reczu*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe cystersów na Pomorzu*, Szczecin 1995, s. 59-66.

● *Nabycie Nowej Marchii przez Fryderyka II elektora brandenburskiego (1454-55)*, *PZP* t. 10 (39), 1995, nr 3, s. 21-43.

● *Nowa Marchia po wyprawie husyckiej w czasie wojny polsko-krzyżackiej w latach 1433-1435/36*, *PZP* 29, 1994, s. 4, s. 7-34.

- *Brandenburscy Wittelsbachowie na dzisiejszych ziemiach polskich, zwłaszcza Nowej Marchii i na Pomorzu 1323-1373 (itinerarium)*, SMWP (37) t. XIX, z. 1, 1993, s. 5-41.
- *Albert zwany Luge zasadzca Gorzowa i jego rodzina*, NRHA nr 3, 1996, s. 211-213.
- *Jakim prawem miejskim rządził się dawny Gorzów?* NRHA, nr 3, 1996, s. 228-230.
- *Stosunki Przemysła II z margrabiami brandenburskimi ze starszej linii askańskiej w latach 1279-1296*, [w:] *Przemysł II - Odnowienie Królestwa Polskiego*, Poznań 1997, s. 123-144.
- *Rulkowie - ostatni grodzierżcy Santoka*, [w:] *Santockie zamki*, Gorzów Wlkp. 1997, s. 69-86.
- *Santok w czasach joannickich i krzyżackich*, [w:] *Santockie zamki*, Gorzów Wlkp. 1997, s. 43-64.
- (wspólnie z Barbarą Czopek-Kopciuch) *Anojkonimy na terenie dawnej Nowej Marchii*, *Onomastica Slavogermanica*. t. XX, 1996, s. 13-107.
- *Zjazd monarchów (1392). Klątwa. - O założycielach (Gorzowa) miasta*, [w:] *Almanach gorzowski* 1998, s. 239-240, 240, 264-265.
- *Czy w średniowiecznym Gorzowie był klasztor? - Pod biskupią kłatwą. - Prepozytura św. Andrzeja - patrona Santoka. - Prepozytura i archidiakoniat w Gorzowie*, Trakt, 11, 1997, s. 39, 43-46.
- *Skorygowana lista opatów cystersów w Bierzwniku (1294-1539)*, NRHA, nr 4, 1997, s. 307-312.
- *Kopia zbioru Wippela w Gorzowie*, NRHA nr 4, 1997, s. 195-220.
- *Pobyty elektorów i margrabiów brandenburskich w Nowej Marchii w latach 1454-1535*, NRHA nr 4, 1997m s. 11-22.
- *Panowie von der Osten (Drzeńscy) z Drezdenka*, cz. 1 NRHA nr 4, 1997, s. 241-248 (kolejne części w następnych numerach).

W druku:

- (wspólnie z B. Czopek - Kopciuch) *Nazwy miejscowe Nowej Marchii*, Kraków, PAN.
- *Prawne podstawy ekspansji brandenburskiej na wcześniej pomorskie obszary księstwa wielkopolskiego*, Gorzów Wlkp.
- *Początki Horkerów - rodu rycerskiego ziemi gorzowskiej i mysliborskiej (XIV-XV w.)*, NRHA nr 5.

- *Toytенowie - rodzina dziedzicznych soltysów Barlinka*, NRHA nr 5.
- *Bierzwnik. Mironice (opactwa cysterskie)*, [w:] *Monasticon*, 1998?
- *Jan z Vartenberka wójt krajowy Nowej Marchii, pan na Kostrzynie i Cedyni*, NRHA nr 5.
- *Ród Zarembów na pograniczu wielkopolsko-brandenburskim w XIII-XIV w.*, *Roczniki Historyczne* 53, 1997.
- *Średniowieczne nazwy miejscowe w obszarze ziemi gorzowskiej i kostrzyńskiej*, Gorzów/Witnica.
- *Nowogródek Pomorski przed wiekami*, NRHA nr 5.
- *Administracja krzyżacka Nowej Marchii 1384/1402-1454/55*, Gorzów Wlkp.
- *Administracja Nowej Marchii w pierwszym okresie panowania Hohenzollernów 1454-1535*, Gorzów Wlkp.
- *Elita miejska Gorzowa w średniowieczu*, Gorzów Wlkp.
- *Gorzowskie prawo składu*, Gorzów Wlkp.
- *Początki i herb Dobiegniewa*, Gorzów Wlkp.
- *Średniowieczny zamek (dwór) panujących w Gorzowie*, NRHA.

Prace w przygotowaniu:

- *Rycerstwo i elita miejska Nowej Marchii w średniowieczu.*
- *Nowomarchijczycy w polskim epizodzie Zygmunta Luksemburskiego w latach 1381-1382.*
- *Wezwania kościołów, kaplic i ołtarzy Nowej Marchii w okresie przedreformacyjnym.*
- *Średniowieczny Moryń.*
- *Słownik geograficzno-historyczny Nowej Marchii w średniowieczu.*
- *Mysłibórz siedzibą biskupią (1410 r.)*